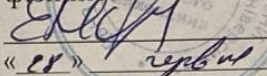

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
Кафедра наук про здоров'я

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету здоров'я та
фізичного виховання

 Едуард СИВОХОП
« 28 » серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЯ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ТА КРИЗОВИХ СТАНІВ»

Рівень вищої освіти
Галузь знань
Спеціальність
Освітня програма
Статус дисципліни
Мова навчання

перший (бакалаврський) рівень
05 Соціальні та поведінкові науки
053 Психологія
Клінічна психологія
обов'язкова
українська

Ужгород 2024

Робоча програма навчальної дисципліни **«Психологія екстремальних та кризових станів»** для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія** освітньої програми **«Клінічна психологія»**.

Розробники: Олена ЯЦИНА, професор, доктор психол. наук, професор кафедри наук про здоров'я

Яна КОРОБКО, доктор філософії, асистент кафедри наук про здоров'я

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри наук про здоров'я

Протокол № 16 від « 21 » червня 2024 року

В/о завідувача кафедри Мар'яна ДУБ

Схвалено науково-методичною комісією факультету здоров'я та фізичного виховання

Протокол № 12 від « 21 » червня 2024 року

Голова науково-методичної комісії Фелікс ФІЛАК

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	4	
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: 4 аудиторних – 2,7 самостійної роботи студента – 2,1	8	
	Лекції:	
	10 год.	
	Практичні (семінарські):	
	34 год.	
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усно	Самостійна робота:	
	46 год.	

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Психологія екстремальних та кризових станів» є підготовка фахівців спеціальності 053 Психологія за освітнім ступенем бакалавра відповідно до державних стандартів та освітньо-професійної програми підготовки «Клінічна психологія»: формування системних знань про психологічні особливості поведінки людини в екстремальних та кризових ситуаціях; розвиток навичок оцінки та прогнозування психологічних станів і поведінки людей в умовах підвищеного ризику; підготовка фахівців, здатних здійснювати психологічне забезпечення діяльності в умовах надзвичайних ситуацій; виховання психологічної стійкості та готовності до дій в умовах невизначеності та стресу.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Психологія екстремальних та кризових станів» є: вивчення теорій стресу, копіngu, посттравматичного стресового розладу; ознайомлення з методами психологічної діагностики, консультування та психотерапії в кризових ситуаціях; розгляд особливостей психологічної допомоги різним категоріям постраждалих (діти, дорослі, групи); аналіз кейсів реальних екстремальних ситуацій та обговорення ефективних стратегій поведінки; розвиток навичок міжособистісної комунікації та роботи в команді.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій і методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК1 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК5 Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК8 Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК9 Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

- СК1 Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
- СК2 Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
- СК3 Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
- СК4 Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
- СК6 Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження
- СК7 Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації
- СК 8 Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).
- СК 10 Здатність дотримуватися норм професійної етики.
- СК 11 Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.
- СК 12 Розуміння сфер компетентності та специфіки професійної діяльності клінічного психолога.
- СК 13 Розуміння психологічної сутності станів здоров'я та хвороби, знання критеріїв та методів дифдіагностики для визначення психічної норми та патології.

СК 14 Розуміння принципів та вміння комплексно застосовувати методи психодіагностики, психокорекції, психореабілітації та психопрофілактики.

СК 15 Розуміння закономірностей функціонування основних фізіологічних систем і психічних функцій людини у нормі та патології, чинників, що впливають на зміну психічних якостей людини під впливом хвороби.

СК 16 Розуміння зв'язку клінічної психології з суміжними сферами знання (психопатологією, патопсихологією, психофізіологією, нейрофізіологією, нейропсихологією, психосоматикою, наркологією, дефектологією, психотерапією та ін.) та використання інтегративного підходу в своїй діяльності.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Психологія екстремальних та кризових станів**» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП): ОК10 Загальна психологія, ОК18 Психологія особистості (теорія особистості в клінічній практиці), ОК16 Психологія розвитку та вікова психологія, ОК19 Психологія неврозів та неврозоподібних станів.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Клінічна психологія», вивчення навчальної дисципліни «**Психологія екстремальних та кризових станів**» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПРН1
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	ПРН2
Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.	ПРН9
Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.	ПРН11
Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.	ПРН14
Відповідально ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.	ПРН15
Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.	ПРН17
Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.	ПРН18
Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.	ПРН19

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Психологія екстремальних та кризових станів**»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Аналізувати кейси реальних екстремальних ситуацій та пояснювати психологічні особливості поведінки людини (діти, дорослі, групи) в кризових ситуаціях, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання. Розуміти закономірності та особливості розвитку і	ПРН1, ПРН2

функціонування психічних станів і поведінки людей в умовах підвищеного ризику.	
Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі роботи з особами в стані стресу, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника. Володіти навичками міжособистісної комунікації, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.	ПРН9, ПРН11, ПРН14
Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки поведінки людей в екстремальних та кризових ситуаціях та їхніх індивідуальних особливостей, забезпечувати ефективність власних дій. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо для різних категорій постраждалих (діти, дорослі, групи) відповідно до їхніх потреб.	ПРН11,
Відповідально ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.	ПРН15, ПРН17
Вживати ефективних заходів щодо збереження власного здоров'я і здоров'я людей, що опинилися в екстремальних та кризових умовах, та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.	ПРН18
Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів різним категоріям постраждалих.	ПРН19

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- залік
- тести, термінологічні диктанти
- розв'язування ситуаційних задач, кейсів
- аналіз відеосюжетів, фільмів
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: проводиться шляхом усного/письмового опитування студентів під час занять, тестового контролю знань на заняттях, перевірки домашніх завдань, СРС, розв'язування типових практичних завдань, роботи в групі: дискусії, рольові ситуації, колективне обговорення; аналіз кінофільмів, відео, стенограм для унаочнення специфіки психологічної роботи з клієнтами/пацієнтами. В ході поточного контролю за усну відповідь студент отримує оцінку за національною чотирибальною шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно), яка потім переводиться у рейтингові бали. При оцінюванні засвоєння матеріалу кожного заняття модуля виставляються оцінки за 4-бальною (традиційною) шкалою з використанням прийнятих у ВНЗ та затверджених методичною комісією критеріїв оцінювання.

Форма модульного контролю: Навчальний матеріал дисципліни згрупований у 2 модулі. Індивідуальне письмове опитування змісту модулів за рівнями (тестовий контроль, теоретичні питання, професійно-орієнтовані завдання).

Форма підсумкового семестрового контролю: усний (стаціонарно чи онлайн) екзамен.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота											Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4							CP	50	100
30*										20		

T1, T2 ... – теми

* - відповідно до таблиці «Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни»

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота											Модульна контрольна робота	Сума
T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12			CP	50	100
30*										20		

T1, T2 ... – теми

* - відповідно до таблиці «Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни»

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна на кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
1. Письмове чи усне опитування	4	30*	8	30*
1.1 *Проблемні запитання	4	16	4	16
1.2 Глосарій: термінологічний диктант чи тестування при тематичному оцінюванні	4	6	4	6
1.3 **Розв'язування ПОЗ: ситуативних задач/ аналіз відео сюжетів, ін.	2	8	2	8
2.***Самостійна робота: презентація результатів виконаних завдань; укладання схем/ порівняльних таблиць/ бібліографії/ картотеки методик/ добірки статей з проблеми вивчення тощо		20**		20**
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

* розраховується як середній бал за теоретичні відповіді

** професійно-орієнтована задача

*** розраховується як середній бал за всі самостійні

Примітка. Навчання на сайті <https://prometheus.org.ua/> ПРОГРАМИ ЄС ЕРАЗМУС+ з поданням сертифікату про результат навчання.

При оцінюванні СРС визнаються та зараховуються результати неформального та/або інформального навчання, які за тематикою та змістом відповідають як ОК в цілому, так і його складовим (розділ, тема, індивідуальне завдання тощо), передбачені РП даного освітнього компонента (Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, уведеного в дію наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» № 99/01-04 від 19.12.2023 р.(п.2.8, п.2.9)).

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Упродовж семестру з дисципліни проводиться 2 модульні контрольні роботи (МКР). Перевірка та оцінювання знань, умінь і практичних навичок студентів у межах окремого змістового модулю здійснюються за 100-бальною шкалою. МКР складається з тестових завдань, теоретичних питань та ситуаційних задач. Розподіл балів та результат виконання МКР визначається таким чином: максимально 50 балів – МКР (таблиця 2). До модульної контрольної роботи допускаються всі студенти. На виконання письмового компоненту МКР відводиться до двох академічних годин. В МКР є 15 тестових завдань, глосарій (5 термінів), 2 теоретичні питання, 1 проблемне питання практичного змісту. Правильна відповідь за кожний окремий тест оцінюється в 1 бал, за терміни – по 1 балу, 2 теоретичні питання – у 10 балів, за проблемне питання практичного змісту – 10 балів.

Студент, який не з'явився на МКР з поважної причини, може пройти модульний контроль знань у визначений кафедрою термін.

Шкала контролю модульної контрольної роботи

Показники	Бали
Письмова модульна контрольна робота:	0 – 50:
Письмова модульна контрольна робота: - тестові завдання (за кожну правильну відповідь нараховується 1 бал)	0 – 15
- термінологічний диктант (5 термінів за кожну правильну відповідь нараховується 1 бал)	0 - 5
- 2 теоретичні питання (за кожну правильну відповідь нараховується 10 балів)	0 - 20
- проблемне питання практичного змісту	0 - 10

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни проводиться у вигляді заліку в кінці семестру і дає можливість визначити прикінцевий рівень і якість засвоєння студентами теоретичних знань та практичних вмінь і навичок з даної дисципліни. Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.

Переведення даних 100-бальної шкали у оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС здійснюється в порядку, зазначеному в таблиці нижче.

Студенти, підсумкова модульна оцінка яких становить 35-59 балів, зобов'язані пройти підсумковий (семестровий) контроль у формі екзамену, що передбачено робочим навчальним планом. Підсумковий семестровий контроль з дисципліни проводиться у вигляді екзамену в кінці семестру і дає можливість визначити кінцевий ступінь рівня і якості засвоєння студентами теоретичних знань та практичних вмінь і навичок з даної дисципліни. Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.

До підсумкового (семестрового) контролю з навчальної дисципліни не допускаються студенти, які не виконали умови договору про навчання та усі види обов'язкових робіт (самостійних завдань, рефератів тощо), передбачених робочою програмою, а також підсумкова модульна оцінка яких становить менше 35 балів. Відповідальний працівник деканату у відомості проти прізвища такого студента робить позначку «недопущений». Якщо підсумкова модульна оцінка становить не менше 60 балів, то за згодою студента вона може бути зарахована як підсумкова (семестрова) оцінка з навчальної дисципліни. Вона може бути виставлена у відомість обліку успішності та залікову книжку (індивідуальний навчальний план) до початку екзаменаційної сесії, відразу після оголошення результатів останнього модульного контролю. При цьому присутність студента є обов'язковою. За наявності бажання підвищити рейтинг студент складає іспит. Для підвищення позитивної оцінки надається одна спроба. Незалежно від того, чи студент складає іспит у зв'язку з тим, що в нього підсумкова модульна оцінка незадовільна (35-59 балів), чи з метою підвищення позитивної оцінки, викладач виставляє студенту оцінку, керуючись виключно рівнем його знань, виявлених на залікові, тобто, виходячи із 100 балів, але при цьому виставлена підсумкова (семестрова) оцінка не може бути нижчою за підсумкову модульну оцінку.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання у оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Вступ до психології екстремальних та кризових станів

Тема 1: Предмет, завдання та актуальність дисципліни. Історичний розвиток психології екстремальних ситуацій.

Тема 2: Поняття екстремальної та кризової ситуації. Класифікація екстремальних ситуацій. Психологічні механізми виникнення та розвитку стресу в екстремальних умовах.

Тема 3. Психологія малих груп в екстремальних умовах: лідерство, конфлікти, кооперація. Психологічні наслідки екстремальних ситуацій для групи.

Тема 4. Соціальна психологія катастроф: паніка, агресія, альтруїзм. Психологічні аспекти тероризму та насильства.

Модуль 2. Психологічні особливості особистості та її поведінки в екстремальних ситуаціях

Тема 5. Типологія особистості та її вплив на поведінку в екстремальних ситуаціях.

Тема 6. Психологічні захисні механізми і копінг-стратегії в екстремальних умовах.

Тема 7. Динаміка емоційних станів в процесі переживання екстремальної ситуації. Мотивація та воля.

Тема 8. Психологічні особливості процесу прийняття рішень в екстремальних умовах з високою відповідальністю.

Тема 9. Індивідуальні відмінності у реакції на стрес. Особистісне зростання в подоланні екстремальних ситуацій.

Тема 10. Психологічні особливості роботи в екстремальних умовах (військові, рятувальники тощо).

Тема 11. Етика психологічної допомоги в екстремальних умовах.

6.2. Структура навчальної дисципліни

	Кількість годин: 90					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
8-й семестр						
Модуль 1. Вступ до психології екстремальних та кризових станів						
Тема 1: Предмет, завдання та актуальність дисципліни. Історичний розвиток психології екстремальних ситуацій.	7	2				5
Тема 2: Поняття екстремальної та кризової ситуації. Класифікація екстремальних ситуацій. Психологічні механізми виникнення та розвитку стресу в екстремальних умовах.	9	2	2			5
Тема 3. Психологія малих груп в екстремальних умовах: лідерство, конфлікти, кооперація. Психологічні наслідки екстремальних ситуацій для групи.	9	2	2			5
Тема 4. Соціальна психологія катастроф: паніка, агресія, альтруїзм. Психологічні аспекти тероризму та насильства.	9	2	2			5
Модульна контрольна робота	2		2			
Разом за модуль	36	8	8			20
Модуль 2. Психологічні особливості особистості та її поведінки в екстремальних ситуаціях						
Тема 5. Типологія особистості та її вплив на	9		4			5

поведінку в екстремальних ситуаціях.					
Тема 6. Психологічні захисні механізми і копінг-стратегії в екстремальних умовах.	7		2		5
Тема 7. Динаміка емоційних станів в процесі переживання екстремальної ситуації. Мотивація та воля.	8		4		4
Тема 8. Психологічні особливості процесу прийняття рішень в екстремальних умовах з високою відповідальністю.	8		4		4
Тема 9. Індивідуальні відмінності у реакції на стрес. Особистісне зростання в подоланні екстремальних ситуацій.	7		4		3
Тема 10. Психологічні особливості роботи в екстремальних умовах (військові, рятувальники тощо).	7		4		3
Тема 11. Етика психологічної допомоги в екстремальних умовах.	4		2		2
Модульна контрольна робота	2		2		
Залік Разом за модуль	54		28		26
Разом за семестр	90	10	34		46

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Актуальність дисципліни. Понятійний апарат екстремальної та кризової ситуації. Класифікація екстремальних ситуацій.	
2	Тема 2. Біологічні основи стресових реакцій. Нейрофізіологічні механізми стресу. Психологічні механізми виникнення та розвитку стресу в екстремальних умовах.	2
3	Тема 3. Психологічні наслідки екстремальних ситуацій для групи.	2
4	Тема 4. Соціальна психологія катастроф	2
	Модульна контрольна робота	2
5	Тема 5. Типологія особистості та її вплив на поведінку в екстремальних ситуаціях.	4
6	Тема 6. Психологічні захисні механізми і копінг-стратегії в екстремальних умовах.	2
7	Тема 7. Динаміка емоційних станів в процесі переживання екстремальної ситуації. Мотивація та воля.	4
8	Тема 8. Психологічні особливості процесу прийняття рішень в екстремальних умовах з високою відповідальністю.	4
9	Тема 9. Індивідуальні відмінності у реакції на стрес. Особистісне зростання в подоланні екстремальних ситуацій.	4
10	Тема 10. Психологічні особливості роботи в екстремальних умовах (військові, рятувальники тощо).	4
11	Тема 11. Етика психологічної допомоги в екстремальних умовах.	2
	Модульна контрольна робота	2
	Разом	34

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Порівняльний аналіз підходів до вивчення екстремальних ситуацій у різних культурах. Дослідження того, як культурні особливості впливають на сприйняття та переживання екстремальних ситуацій та питання смерті.	5
2	Тема 2. Класифікація екстремальних ситуацій. Розробка власної класифікації або детальний аналіз існуючих моделей.	5
3	Тема 3. Поняття стресу в умовах війни. Підготувати міні-дослідження на одну із тем: - Порівняння ефективності різних методів релаксації в умовах бойових дій. - Психологічні аспекти лідерства в умовах кризи.	4
4	Тема 4. Вплив хронічного стресу на структуру та функції мозку. Історичні та сучасні дослідження. Детально розкрити одну тему на вибір: - Історія вивчення стресу: Відкриття та розвиток концепції стресу, роль різних вчених (Ганс Сельє та ін.). - Системи організму, залучені до стресової реакції: ролі ендокринної, нервової та імунної систем. - Нейромедіатори та нейропептиди стресу: ролі кортизолу, адреналіну, норадреналіну та інших речовин в регуляції стресової реакції. - Структури мозку, відповідальні за стресову реакцію: ролі гіпоталамо-гіпофізарно-надниркової осі, мигдалини, гіпокампу та інших областей мозку.	4
5	Тема 5. Роль особистісних характеристик у подоланні екстремальних ситуацій. Аналіз впливу таких факторів, як рівень тривожності, самооцінка, локус контролю на власну поведінку в екстремальних ситуаціях.	5
6	Тема 6. Вплив масової інформації на соціальну поведінку в умовах катастрофи. Дослідження ролі ЗМІ та соціальних мереж у формуванні паніки, агресії та альтруїзму.	5
7	Тема 7. Зміна групових норм і цінностей після екстремальної ситуації. Письмово аргументувати свою точку зору.	2
8	Тема 8. Порівняльний аналіз мотивації терористів різних ідеологій. Провести дослідження і письмово аргументувати свою точку зору.	2
9	Тема 9. Особливості особистісного зростання у людей, які пережили втрату близьких. Обґрунтувати письмово свої міркування.	3
10	Тема 10. Захисні механізми та копінг-стратегії в різних екстремальних ситуаціях. Порівняльний аналіз використання різних стратегій у різних типах ситуацій (військові дії, природні катастрофи, соціальні конфлікти, сімейні конфлікти).	2
11	Тема 11. Динаміка емоційних станів в екстремальних умовах. Дослідження послідовності та інтенсивності емоційних переживань у різні фази екстремальної ситуації (з власного досвіду чи на прикладі літературного героя).	2
12	Тема 12. Моделі прийняття рішень в екстремальних умовах. Порівняльний аналіз різних моделей (раціональна, інтуїтивна,	2

	евристична) на обраному на свій розсуд прикладі. Кооперація в умовах дефіциту ресурсів: фактори, що впливають на ефективність. Обґрунтувати письмово свої міркування.	
13	Тема 13. Психологічні особливості роботи в різних видах екстремальних професій. Порівняльний аналіз військових, рятувальників, космонавтів та інших професій.	3
14	Тема 14. Етичні дилеми при наданні психологічної допомоги жертвам насильства. Підготувати доповідь.	2
	Разом	46

*Примітка. Самостійна робота виконується студентом у навчальному (електронному) зошиті з дисципліни.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Обладнання: фліп-чарт, мультимедійний проектор (монітор), комп'ютер (стаціонарний чи ноутбук), сайт електронного навчання ДВНЗ «УжНУ».

Методи навчання

Основні форми навчального процесу при вивченні дисципліни «Клінічна психологія»

- практичні заняття
- самостійна робота студентів
- робота в наукових бібліотеках та мережі Інтернет.

Види навчальної роботи студентів:

- лекція
- практичне заняття
- залік

З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні дисципліни «**Психологія екстремальних та кризових станів**» використовуються різноманітні методи навчання, а саме: вербальні (словесні), наочні та практичні методи, які включають в себе як подання матеріалу викладачем (лекція, розповідь, пояснення, бесіда), так і роботу студентів з книжкою (підручником, довідковою, науково-популярною і навчальною літературою) та глобальною мережею Інтернет, ін. Метод викладання навчального матеріалу визначаються викладачем в залежності від цілей і завдань, виду занять, змісту теми, можливостям (інтелектуальним, психологічним, морально-етичним тощо) студентів, наявним умовам і часу, відведеному для вивчення теми.

В ході лекцій використовуються наступні методи: пояснювально-ілюстративний, або інформаційно-рецептивний метод (розповідь, лекція, пояснення, робота з роздатковим матеріалом, підручником, демонстрація та ін.), проблемний метод подачі навчального матеріалу, частково-пошуковий або евристичний методи (викладач розділяє проблему на частини, студенти здійснюють окремі кроки щодо розв'язування під проблем).

Під час викладання навчального матеріалу лекції використовується мультимедійна презентація. Перелік методів навчання, що використовуються у процесі вивчення дисципліни:

- 1) за типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемного викладу; дослідницький; аналітичний; індуктивний; дедуктивний
- 2) за основними етапами процесу: формування знань; формування умінь і навичок; застосування знань; узагальнення; закріплення; перевірка
- 3) за системним підходом: стимулювання та мотивація; контроль та самоконтроль
- 4) за джерелами знань: словесні – розповідь, пояснення, лекція; наочні – демонстрація, ілюстрація
- 5) за рівнем самостійної розумової діяльності: проблемний; частково-пошуковий; дослідницький; метод проблемного викладання.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Психологія екстремальних та кризових ситуацій : навч.-метод. посібник / О. Г. Романовський [та ін.] ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків : Іванченко І. С., 2022. 356 с. Режим доступу: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/56903>
2. Розов В.І. Психологія екстремальних ситуацій: адаптивність до стресу та психологічне забезпечення: науково-практичний посібник. Київ: Видання третє. Видавництво КНТР, 2024. 711 с.

Допоміжна література:

1. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості / Бондаренко О.Ф. Харків: Фолю, 1996. 237 с
2. Вознесенська О. Арт-терапія в роботі практичного психолога: Використання арт-технологій в освіті / О.Вознесенська, Л.Мова. Київ : Шк. світ, 2003.
3. Вплив бойового досвіду та травм на поведінку ветерана та особливості взаємодії з ветеранами. Психоедукаційні рекомендації для ветеранів війни та членів їх сімей / Олеся Ольшевська, Ганна Бабіна. Проєкт «Психосоціальна підтримка ветеранів, які проходять лікування в госпіталі» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». ГО «Центр - соціально психологічної реабілітації Миколаївщини», 2024.
4. Гарріс, Р. Терапія прийняття та відповідальності, яка сфокусована на травмі. Практичний посібник для роботи з розумом, емоціями та тілом./ Расс Гарріс, пер.з англ.Т.С.Писанюк. – Київ : «Науковий Світ». 2024. 488 с.
5. Гасс, Стівен. Звільнений розум. Як стати психологічно гнучким і перемогти Внутрішнього Диктатора/ Стівен Гаес; пер.з англ. Ірини Павленко. Київ, 2024. 496 с.
6. Гриневич Є. Г., Лінський І. В. Спільні і специфічні маркери розвитку психічних та поведінкових розладів внаслідок надзвичайних подій в якісно відмінних контингентах постраждалих // Архів психіатрії. 2006. Т. 12. № 1–4. С. 16-21.
7. Католик Г., Корнієнко І. Техногенні катастрофи: психологічна допомога очевидцям та постраждалим. Львів: Червона Калина, 2003. 124 с.
8. Корнієнко І. Психологічна допомога дітям, що зазнали травми внаслідок катастрофи / І. Корнієнко, Г. Католик // Психолог. 2004. Грудень (№ 46). С. 8-16.
9. Корольчук М. С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. Київ : Никацентр, 2006. 580 с.
10. Ліщинська О. А. Можливості психологічної допомоги жертвам деструктивних тоталітарних організацій // Практична психологія та соціальна робота. 2006. № 3. С. 1-4.
11. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: Монографія / Кокун О.М. Київ : Міленіум, 2004. 265 с
12. Мері Бет Вільямс, Сойлі Пойюла. ПТСР: робочий зошит. Ефективні методики подолання симптомів травматичного стресу. Київ: Видавництво Ростислава Бурлака, 2023. 528 с.
13. Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію / пер. з англ.. Д.Бусько, наук. ред. К.Явна (Серія «Сам собі психотерапевт»). Львів: Вид-во УКУ : Свічадо, 2014. 120 с.
14. Назаров О. О., Оніщенко Н. В., Садковий В. П., Садковий О. В., Склень О. І., Тімченко О. В. Психологічні особливості базових копінг-стратегій та особистісних копінг-ресурсів працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України.
15. Butcher J.N. MMPI-2 (Minnesota Multiphasic Personality Inventory-2): Manual for administration and scoring (2nd ed.) / J.N.Butcher, J.R.Graham, Y.S.BenPorath,

- A.Tellegen, W.G.Dahlstrom, B.Kaemmer. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 2001. 200 p. 36.
16. Frydenberg E. Beyond Coping. Meeting goals, visions and challenges / E. Frydenberg. Oxford University Press, 2002. 176 p.
 17. Moos R. H. Life transitions and crises: A conceptual overview / R.H. Moos, J.A. Schaefer. In R. H. Moos (Ed.), Coping with life crises: An integrated approach. New York: Plenum, 1986. P.28–33.

Інформаційні ресурси:

1. <https://westudents.com.ua/>
2. [https://www.researchgate.net/publication/323987224 Stress and Recovery in Extreme Situations](https://www.researchgate.net/publication/323987224_Stress_and_Recovery_in_Extreme_Situations)
3. [https://emergency.cdc.gov/cerc/ppt/CERC Psychology of a Crisis.pdf](https://emergency.cdc.gov/cerc/ppt/CERC_Psychology_of_a_Crisis.pdf)
4. <http://psylib.org.ua/books/alfav.htm>
3. <http://usp.lviv.ua/?lang=ua&modul=doc&id=etkod>
4. <https://extremephysiolmed.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13728-016-0048-y>
5. сайт е-навчання <https://e-learn.uzhnu.edu.ua/>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 2025 / 2026 н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № 18 від «30» серпня 2025 р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20____ / 20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20____ / 20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20____ / 20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)